




בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה



"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת בלק

תשפ"ב

(שנה ו', גליון מס' 250)



שיעורי הרב אליהו בר חן
e0527191965@gmail.com | 052-719-1965



**השיעור השבועי עם הרב אליהו בר חן,
מתקיים בכל יום שלישי, בבית הכנסת "כתר תורה" -
ניסנית,
ביישוב ניצן ב'**

זמן תחילת השיעור:

שעון חורף - 19:45

שעון קיץ - 20:00 (כאשר זמן צאת הכוכבים מתארך,

השיעור מתקיים מיד לאחר תפילת ערבית)

לקבלת הגליון השבועי בדוא"ל:

נא שלחו הודעה, לכתובת k.torat.david@gmail.com

תחת הכותרת "גליון שבועי"



זמני כניסת ויציאת השבת:

רבינו תם:	יציאה:	כניסה:	
21:04	20:29	19:12	ירושלים:
21:02	20:31	19:29	תל אביב:
21:06	20:33	19:24	חיפה:
21:02	20:29	19:29	באר שבע:

הלימוד, מוקדש לרפואתם השלימה, של:

שושנה סולטנה בת מרים

שרה בת סוליקא

דינה בת סוליקא

אסתר בת תמר

שרית בת גילה

פאני פרוחה בת רחל

רות חפציבה בת פרלה

אמירה בת נעמי

הרב משה בן אסתר

הרב רפאל פנחס בן מרים רמו

רפאל מנחם בן רות רדואה

הרב יוסף בן רחל

חיים נתן צבי בן שרה

מרדכי בן רינה

מאיר בן נעמי

אפי בן קונפיטה

אליהו לוזון בן גד

פרשת בלק התשפ"ב

”מה טובו אהליך יעקב משפנתידך ישראל” (ו')

א. ”וירא בלק בן צפור, את כל אשר עשה ישראל לאמרי. ויגר מואב מפני העם מאד, כי רב הוא, ויקח מואב - מפני בני ישראל. ויאמר מואב אל זקני מדנו, עתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו - בלחוד השור את ירק השדה, ובלק בן צפור - מלך למואב בעת ההוא. וישלח מלאכים אל בלעם בן בער - פתורה אשר על הנגר, ארץ בני עמו, לקרא לו, לאמר - הנה עם יצא ממצרים, הנה כסה את עין הארץ, והוא ישב ממלי. ועתה, לכה נא ארה לי את העם הזה - כי עצום הוא ממני, אולי אוכל נפה בו ואגרשנו מן הארץ, כי ידעתי - את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר. וילכו זקני מואב וזקני מדנו וקסמים בידם, ויבאו אל בלעם וידברו אליו דברי בלק. ויאמר אליהם, לינו פה הלילה, והשבתי אתכם דבר - כ אשר ידבר יהוה אלי, וישבו שרי מואב עם בלעם. ויבא אלהים אל בלעם, ויאמר, מי האנשים האלה עמך. ויאמר בלעם אל האלהים, בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי. הנה העם היצא ממצרים, ויכס את עין הארץ, עתה לכה קבה לי אתו - אולי אוכל להלקחם בו וגרשתי. ויאמר אלהים אל בלעם, לא תלך עמם, לא תאר את העם כי ברוך הוא” (במדבר, כב', ב' - יב').

ב. בעניינו של בלעם הרשע, ידועים ומפורסמים דברי רבותינו ז"ל¹ :

”לא עמדו פילוסופין בעולם, כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי”.

עוד דרשו רבותינו ז"ל² :

”תני³, 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה',

בישראל לא קם, אבל באמות העולם קם.

¹ בראשית רבה, פרשה סה', כ'.

² במדבר רבה, פרשה יד', כ'.

³ דברים, לד' - י'.



כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה פֶתַח חוֹן פֶּה לְאֲמוֹת הָעוֹלָם, לֹמַר -
אֵלוֹ הִיָּה לָנוּ נְבִיא כְּמֹשֶׁה, הִיָּינוּ עֹבְדִים לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
וְאִיזָה נְבִיא הִיָּה לָהֶם כְּמֹשֶׁה?
זֶה בִלְעָם בֶּן בְּעוֹר.
אֶלָּא, הִפְרֵשׁ בֵּין נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, לְנְבוּאָתוֹ שֶׁל בִּלְעָם. שְׁלֹשׁ מִדּוֹת הָיוּ בְּיַד מֹשֶׁה,
מֵה שֶׁלֹּא הָיוּ בְּיַד בִּלְעָם -
4 מֹשֶׁה, הִיָּה מְדַבֵּר עִמוֹ עֹמֵד,
שֶׁנֶּאֱמַר 5, 'וְנֹאֲתָה פֹה עֹמֵד עִמָּדִי וְאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ' וְגו'.
וְעַם בִּלְעָם, לֹא הִיָּה מְדַבֵּר עִמוֹ, אֶלָּא נוֹפֵל,
שֶׁנֶּאֱמַר 6, 'נִפֹּל וּגְלוּי עֵינָיִם'.
7 מֹשֶׁה, הִיָּה מְדַבֵּר עִמוֹ פֹּה אֶל פֹּה,
שֶׁנֶּאֱמַר 8, 'פֹּה אֶל פֹּה אֲדַבֵּר בּו'.
וּבְבִלְעָם 9, 'נֹאֵם שָׁמַע אֲמָרִי אֵל'. שֶׁלֹּא הִיָּה מְדַבֵּר עִמוֹ פֹּה אֶל פֹּה.
10 מֹשֶׁה, הִיָּה מְדַבֵּר עִמוֹ פְּנִים בְּפְנִים,
שֶׁנֶּאֱמַר, 'וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה פְּנִים אֶל פְּנִים'.
וְעַם בִּלְעָם, לֹא הִיָּה מְדַבֵּר כִּי אִם בְּמִשְׁלִים,
כְּמֵה דְתִימָא 11, 'וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר' וְגו'.

4 הפרש ראשון, בין נבואתו של משה רע"ה, לנבואתו של בלעם.

5 דברים, ה' - כח'.

6 במדבר, כד' - ד'.

7 הפרש שני, בין נבואתו של משה רע"ה, לנבואתו של בלעם.

8 במדבר, יב' - ח'.

9 במדבר, כד' - ד'.

10 הפרש שלישי, בין נבואתו של משה רע"ה, לנבואתו של בלעם.



שְׁלֹשׁ מִדּוֹת הָיוּ בְּיַד בְּלָעַם מֵה שְׁלֹא הָיוּ בְּיַד מֹשֶׁה,

¹² מֹשֶׁה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִי מְדַבֵּר עִמוֹ ¹³.

בְּלָעַם, הָיָה יוֹדֵעַ מִי מְדַבֵּר עִמוֹ,

שֶׁנֶּאֱמַר ¹⁴, 'נָאֵם שְׁמַע אֲמַרִי אֵל, אֲשֶׁר מִחֲזָה שְׂדֵי יַחֲזֶה'.

¹⁵ מֹשֶׁה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ אִימָתִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִמוֹ.

וּבְלָעַם, הָיָה יוֹדֵעַ אִימָתִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִמוֹ,

שֶׁנֶּאֱמַר ¹⁶, 'וַיֹּדַע דַּעַת עֲלִיוֹן'.

מְשֻׁלוֹ מְשָׁל, לְטַבְּחוֹ שֶׁל מְלֶכֶךְ -

שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מָה הַמְּלֶכֶךְ מִקְּרִיב עַל שְׁלַחָנוֹ, וַיֹּדַע כִּמָּה הוֹצָאוֹת יוֹצָאוֹת לְמֶלֶךְ עַל

שְׁלַחָנוֹ,

כִּף הָיָה בְּלָעַם, יוֹדֵעַ מָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְדַבֵּר עִמוֹ.

¹⁷ **בְּלָעַם, הָיָה מְדַבֵּר עִמוֹ בְּכֹל שְׁעָה שִׁירְצָה,**

שֶׁנֶּאֱמַר ¹⁸, 'נִפְל וְגִלּוֹי עֵינַיִם',

הָיָה מְשִׁתַּח עַל פָּנָיו, וּמִיָּד הָיָה גִלּוֹי עֵינַיִם עַל מָה שֶׁשׂוֹאֵל.

¹¹ במדבר, כג' - ז'.

¹² מידה ראשונה, בין נבואתו של משה רע"ה, לנבואתו של בלעם.

¹³ דהיינו:

האם הקב"ה בעצמו מדבר עמו, או שמא מלאך.

יעוין ב"עץ יוסף" שביאר כך.

¹⁴ במדבר, כד' - ד'.

¹⁵ מידה שנייה, בין נבואתו של משה רע"ה, לנבואתו של בלעם.

¹⁶ במדבר, כד' - טז'.

¹⁷ מידה שלישית, בין נבואתו של משה רע"ה, לנבואתו של בלעם.

¹⁸ במדבר, כד' - ד'.



ומִשָּׁה, לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ בְּכָל שָׁעָה שֶׁיִּרְצָה.

רבי שמעון אומר, אף משָׁה, הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ בְּכָל שָׁעָה שֶׁיִּרְצָה."

ג. במסכת ברכות¹⁹, מצינו:

"תניא²⁰, 'וְאֵל זַעַם בְּכָל יוֹם'.

וכמה זעמו?

רגע.

וכמה רגע?

אחד מחמשת ריבוא, וְשִׁמוֹנֵת אלפים וְשִׁמוֹנֶה מאות וְשִׁמוֹנִים וְשִׁמוֹנֶה, בשעה,

וזו היא רגע.

ואין כל בריה יכולה לכווין אותה שעה,

חוץ מבלעם הרשע²¹,

דכתיב ביה²², 'וַיִּדַע דַּעַת עֲלִיוֹן'."

והנה, במסכת בבא בתרא²³, מצינו, שבלעם, היה בין אותם ז' נביאים שעמדו

לאומות העולם:

¹⁹ ז' ע"א.

²⁰ תהילים, ז' - יב'.

²¹ בגמרא שם, מבואר:

שהקב"ה עשה צדקה עם ישראל, בכך, שלא כעס באותו הזמן.

והנה, ה"תוספות" (ד"ה "שאלמלי כעסתי, לא נשתיר") שם נתקשו:

מה יכל בלעם לקלל ברגע כמימריה?

ותירצו:

"יש לומר, 'כָּלִים'.

אי נמי, מאחר שהיה מתחיל קללתו באותה שעה, היה מזיק אפילו לאחר כן."

²² במדבר, כד' - טז'.



"שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם,

ואלו הן: **בלעם**, ואביו, ואיוב, אליפו התימני, ובלדד השוחי, וצופר הנעמתי,
ואליהוא בן ברכאל הבוזי".

ברם, במסכת סנהדרין ²⁴, מצינו:

"בתחילה נביא, ולבסוף קוסם".

והנה, כתב ²⁵, רבינו אברהם אבן עזרא זיע"א:

"והאמת, כי נבואתו היתה בעבור כבוד ישראל,

כי קוסם היה, וכן קראו הכתוב ²⁶ ...

והנכון בעיני, כי היה יודע מַזְלוֹת,

ובעת ראותו במזל של שום אדם, שהגיע עת רעתו, היה מקלל אותו.

**וּבְבֹא הַרְעָה אֶל הַמְקוּלָל, יחשבו הרואים והשומעים הנמצאים, כי בעבור קללתו
באה הרעה".**

ד. במסכת אבות ²⁷, שנינו:

"כָּל מִי שֵׁיִשׁ בָּיָדוֹ שְׁלֶשֶׁה דְּבָרִים הִלְלוּ, מִתְלַמְּדוֹ שֶׁל אֲבִירָהּ אָבִינוּ,

וְשֶׁלֶשֶׁה דְּבָרִים אֲחֵרִים, מִתְלַמְּדוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁע.

עֵין טוֹבָה ²⁸, וְרוּחַ נְמוּכָה, וְנֶפֶשׁ שְׁפָלָה, מִתְלַמְּדוֹ שֶׁל אֲבִירָהּ אָבִינוּ.

²³ טו' ע"ב.

²⁴ קו' ע"א.

²⁵ במדבר, כב' - כח'.

²⁶ יהושע, יג' - כב'.

"וְאֵת בְּלָעַם בֶּן בְּעוֹר הַקּוֹסֵם, הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחָרֵב, אֶל חִלְלֵיהֶם".

²⁷ פ"ה מי"ט.

²⁸ הנה, אותה "עין טובה" שהיתה בו באברהם אע"ה, מתבטאת בין היתר, בהקשר למה שהיה אברהם
אע"ה מקור הברכה בעולם.



עֵין רְעָה, וְרוּחַ גְבוּהָהּ, וְנֶפֶשׁ רְחֹבָהּ, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל בְּלֶעָם הָרָשָׁע.
מֵה בֵּין תְּלַמְּדֵי שֶׁל אֲבָרְהָם אָבִינוּ, לְתַלְמִידֵי שֶׁל בְּלֶעָם הָרָשָׁע?
תְּלַמְּדֵי שֶׁל אֲבָרְהָם אָבִינוּ, אוֹכְלֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְנוֹחְלֵי בְּעוֹלָם הַבָּא ...
אָבֵל, תְּלַמְּדֵי שֶׁל בְּלֶעָם הָרָשָׁע, יוֹרְשֵׁי גֵיהֶנֶם, וְיוֹרְדֵי לְבָאָר שְׁחַתִּי.

דהננה, על הפסוק (בראשית, יב' - ג'):

"וְאֲבָרְכָה מְבַרְכֶיךָ, וּמְקַלְלֶיךָ אָאָר, וְנִבְרַכְוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחֵת הָאֲדָמָה",

דרשו רבותינו ז"ל (בראשית רבה, פרשה לט', יב'):

"הַגְּשָׁמִים בְּזַכּוֹתֶיךָ, הַטְּלָלִים בְּזַכּוֹתֶיךָ".

דהיינו:

שבזכותו של אברהם אע"ה היה שפע גדול בעולם.

ובהיותי עוסק בפרשה זו (ביום יט' בסיוון ה'תשס"ב), נתקשיתי כדלהלן.

דהננה, נאמר בפסוק (במדבר, כב' יב'):

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל בְּלַעַם, לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם, לֹא תֵאָר אֶת הָעָם - כִּי בְרוּךְ הוּא",

והדבר צריך ביאור:

דְּהַן אמת מה שכתב בזה רש"י הקדוש - "משל אומרים לצרעה, לא מדובשך ולא מעוקצך",

ברם, מפני מה, סירב הקב"ה, לבלעם, שיברך את עם ישראל?

וביארתי בזה בסייעתא דשמיא, כדלהלן.

דהננה, לעיל הבאינו את ברכת הקב"ה לאברהם אע"ה, "וְאֲבָרְכָה מְבַרְכֶיךָ, וּמְקַלְלֶיךָ אָאָר",

וכעין ברכה זו, בירך יצחק אע"ה, את יעקב אע"ה (בראשית, כז' כט'), "אֲרִירְךָ אֲרוּר וּמְבַרְכֶיךָ בְרוּךְ",

ומבואר:

שכל המברך את עם ישראל, מתברך על ידי הקב"ה.

ואפשר, אם כן:

שמפני רשעותו של בלעם, סירב הקב"ה, שיברך בלעם את העם, בכדי שהוא לא יצטרך לברכו.

וכשהרציתי את הדברים בשעתו, אצל סבי מו"ר הגה"צ רבי דוד בר חן זיע"א, ואצל דו"ז הגאון רבי משה

איבגי זצ"ל, ואצל כ"ק מרן האדמו"ר מקאליב זיע"א, שיבחוהו עד למאוד.



ובפשטות:

"עין רעה" - פירושה, קנאה.

"רוח גבוהה" - פירושה, חמדת הכבוד.

"נפש רחבה" - פירושה, תאוה.

ולכאורה, שהדבר צריך ביאור:

מהו המושג, "מתלמידיו" של אברהם אע"ה, ולהיפך, "מתלמידיו" של בלעם הרשע?

וכי בכדי להיות "מושחת", צריך להיות תלמיד של אדם "מושחת"?

והלא, בכל הדורות, קמו "מושחתים" בעם ישראל, אשר התהדרו בכל עת, על היותם תלמידיהם של גדולי הדורות?

ואם בכל זאת, רבותינו ז"ל, מכנים זאת בשם "תלמיד", הרי שלא דבר הוא.

ה. בלשון הקודש, המילה "מה", מתפרשת ב-ב' אופנים:

א. בלשון שאלה,

וכמאמר הכתוב ²⁹, "וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה, וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ - לֵאמֹר, מַה תִּבְקֹשׁ".

ב. בלשון פליאה, כדבר שאינו נתפס בשכלו של האדם,

וכמאמר הכתוב ³⁰, "מַה גָּדְלוֹ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה, מְאֹד עִמָּקוֹ מִחֻשְׁבְּתֶיךָ".

והנה, כתב ³¹ ה"זוהר הקדוש":

שהמילה "חֲכָמָה", פירושה "לח מה",

דהיינו:

²⁹ בראשית, לז' - טו'.

³⁰ תהילים, צב' - ו'.

³¹ ב"תיקוני זוהר", תקונא שתין ותשע, דף קיא' ע"א.



שכוחו של ה"חכס", מתגלה ומתבטא, בידיעתו לפרש את הדבר שאינו נתפס בשכלו.

והנה, הקב"ה ברא את עולמו ב"חכמה":

שכן, על הפסוק ³², "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים, אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", כתב ב"תרגום ירושלמי" -

"בראשית, בחוכמא ברא",

דהיינו:

שבריאת העולם, היתה, ב"כח מה".

וממילא, נשכיל ונבין את דברי ³³ ה"זוהר הקדוש":

"קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֶסְתַּכַּל בְּאוֹרֵייתָא, וּבְרָא עֲלֵמָא".

שכן, ה"חכמה" הגדולה ביותר, היא "חכמת התורה", שבה מונח "כח מה".

ו. בפרשת "כי תצא" ³⁴, נאמר:

"לא יבא עמוני ומואבי בקהל יהוה, גם דור עשירי לא יבא להם בקהל יהוה - עד עולם. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים - בדרך בצאתכם ממצרים, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים - לקלקלך",

ומבואר, שישנם ב' סיבות, בטעם הדבר שבני עמון ומואב, אינם מותרים לבוא בקהל ה' לעולם:

א. מחמת, שלא קדמו את אבותינו, בלחם ובמים.

ב. מחמת, שהם שכרו את בלעם, לקלל את אבותינו.

ובאמת, ש-ב' הסיבות, טעם אחד להם:

³² בראשית, א' - א'.

³³ פרשת תרומה, דף קס"א ע"א.

³⁴ דברים, כג', ד' - ה'.



שכן, בני עמון ומואב, יכולים היו לטעון, שהם לא קידמו את אבותינו בלחם ובמים,

מחמת, שלא היה להם כסף לכך.

ועל כך, השיב להם הקב"ה, מינייה וביה -

הלא שכרתם את בלעם לקלל,

ואם כן, משמע, שלא מחמת חיסרון בממון, לא באתם לקבל את פניהם של ישראל.

אלא, מחמת היותכם מושחתים במידותיכם ובמעשיכם.

ז. בנבואתו של בלעם הרשע, מצינו ³⁵, "וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר, מִן אֲרָם יִנְחֲנִי בְּלֶקַּם מֶלֶךְ מוֹאָב, מִהַרְרֵי קָדֶם, לָכֶּה אָרָה לִי יַעֲקֹב, וּלְכֶּה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל",

ויעויין בזה, בפירושו של "בעל הטורים":

שהמילים "מן ארם", עולים בגימטריא 331,

ומילת "אשלי", עולה גם כן בגימטריא כך.

דהיינו:

שבלעם, במאמרו, רצה להורות,

על ביאתו מכוחו של אברהם אע"ה, שבא מ"ארם", ושנטע "אשלי" לצורך גילוי כבוד שם שמים ³⁶.

³⁵ במדבר, כג' - ז'.

³⁶ וכמאמרם ז"ל (בראשית רבה, פרשה נד', ו'): "אברהם, ה'ה מקבל את העוברים ואת השבים,

ומשקויו אוכלין ושותין, אמר לון - בריכו,

והן אמרין, מה נימור?

ואמר להון, ברוך אל עולם שאכלנו משלו.

הדא הוא דכתיב (בראשית, כא' - לג'), 'ויקרא שם בשם ה' אל עולם'."



והנה, דרשו רבותינו ז"ל ³⁷:

"דָּבַר אַחַר, מִן אֲרָם יִנְחַנִּי".

אָמַר לוֹ ³⁸, הַשְּׂוִינוֹ שְׂנִינוֹ לְהִיּוֹת כְּפוּיֵי טוֹבָה,

אֱלוּלֵי אַבְרָהָם אַבְיָהֶם, לֹא הָיָה בְּלֶק,

שְׁנֵאמַר ³⁹, וַיְהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכְּפָר, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם, וַיִּשְׁלַח
אֶת לוֹט,

וְלוּלֵי אַבְרָהָם, לֹא פָלַט לוֹט מִסְדּוֹם, וְאַתָּה מִבְּנֵי בְּנָיו שֶׁל לוֹט ⁴⁰.

וְאֱלוּלֵי יַעֲקֹב אַבְיָהֶם, לֹא הִיִּיתִי אֲנִי בְּעוֹלָם, שְׁלֹא רָאָה לְבֵן בְּנִים, אֶלָּא בְּזָכוֹת
יַעֲקֹב,

שְׁבַתְחֻלָּה כְּתִיב ⁴¹, וַיִּרְחַל בְּאָה עִם הַצֹּאן,

וְאֵלוֹ הָיָה לוֹ בְּנִים, הִיאֲדָ בְּתוֹ רוּעָה?

וּמִשְׁהֵלֶדָּ יַעֲקֹב לְשֵׁם, נִתְּנוּ לוֹ בְּנִים ⁴²,

שְׁנֵאמַר ⁴³, וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי בְּנֵי לְבָוִי."

דהיינו:

שכל סיבת הווייתו של בלעם בעולם, היתה, אך ורק מכוחו של אברהם אע"ה,

³⁷ במדבר רבה, פרשה כ', יט'.

³⁸ דהיינו:

בלעם, לבלק.

³⁹ בראשית יט' - כט'.

⁴⁰ שכן, בלק, היה מלך מואב,

ומואב, היה בנו של לוט מבתו.

⁴¹ בראשית, כט' - ט'.

⁴² ובלעם, היה נכדו של לבן.

⁴³ בראשית, לא' - א'.



ובמעשיו, הוא הכריז שאינו מכיר בהם.

ובכדי להמשיך ולבאר עניין זה לאשורו, עלינו לעמוד בדברי בלעם:

דהנה, אמר בלעם ⁴⁴, "לְכָה אָרְה לִי יַעֲקֹב, וּלְכָה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל",

ואחר כך, אמר ⁴⁵, "מָה טָבוּ אֶהְלִיךָ יַעֲקֹב, מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל".

והדבר צריך ביאור:

א. מפני מה, הזכיר בלעם בדבריו, את ב' שמותיו של יעקב אע"ה?

ב. על הפסוק ⁴⁶, "מָה טָבוּ אֶהְלִיךָ יַעֲקֹב, מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל", דרשו רבותינו ז"ל ⁴⁷:

"ביקש לומר, שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות ... לא תִשָּׁרָה שכינה עליהם",

ויש לעיין בזה, היאך משמע מכך שנתכווין בלעם לקללם?

ח. ב"חג הסוכות", יש לנו שבעה ימים, וכנגדם, שבעה אושפיזין,

ובכל יום ויום, אנו מזמינים את אחד מן האושפיזין בראש, ועמו שאר האושפיזין. והנה, נוסח הזמנה זה, נתקן על ידי רבינו הרי"ח הטוב זיע"א, בספרו הקדוש "לשון חכמים".

ובנוסח זה, חֲשַׁבְּנוּ רבינו זיע"א, היאך נכנסת המילה "סוכה", בתוך שמותיהם של כל אחד ואחד מן האושפיזין.

ובחשבונו של יעקב אע"ה, כתב רבינו זיע"א, כך ⁴⁸:

⁴⁴ במדבר, כג' - ז'.

⁴⁵ במדבר, כד' - ה'.

⁴⁶ במדבר, כד' - ה'.

⁴⁷ סנהדרין, קה' ע"ב.

⁴⁸ הנוסח המלא, כך הוא:

"עולו אושפיזין עילאין קדישין, עולו אבהן עילאין קדישין,



למיתב בצלא דמהימנותא עילאה, בצלא דקודשא בריך הוא".

ליל ראשון -

ליעול אברהם רחימא אבא קדישא,

(דהכי סליק לחושבן סוכ"ה, סמ"ך גימטרייא ק"ך, וא"ו גימטרייא י"ג, כ"ף גימטרייא ק', ה"י גימטרייא ט"ו, סך הכל גימטרייא אברה"ם),

וליעול יצחק ויעקב משה ואהרן יוסף דוד.

ליל שני -

ליעול יצחק עקידא אבא קדישא,

(דהכי סליק לחושבן סוכה - בא"ת ב"ש, ח' פ' ל' י' עולה ר"ח, גימטרייא יצחק),

וליעול אברהם יעקב משה ואהרן יוסף ודוד.

ליל שלישי -

ליעול יעקב שלימא אבא קדישא,

(דהכי סליק שתי פעמים סוכ"ה, גימטרייא יעק"ב),

וליעול אברהם יצחק משה אהרן יוסף ודוד.

ליל רביעי -

ליעול משה רעיא מהימנא,

(דהכי סליק לחושבן סוכה פשוטה, ומילוי דיודין - סמ"ך וי"ו כ"ף ה"י, גימטרייא משה ושלש אותיות),

וליעול אברהם יצחק ויעקב אהרן יוסף ודוד.

ליל חמישי -

ליעול אהרן כהנא רבא קדישא מהימנא,

(דהכי סליק סוכה, סמ"ך גימטרייא ק"ך, וי"ו גימטרייא כ"ב, כ"ף גימטרייא ק', ה"י גימטרייא ט"ו, סך הכל רנ"ז - גימטרייא אהרן),

וליעול אברהם יצחק ויעקב משה יוסף ודוד.

ליל שישי -

ליעול יוסף צדיקא,

(דהכי סליק מילוי סוכה לבד כזה, מ"ך גימטרייא ס', ו' גימטרייא ו', פ' גימטרייא פ', י' גימטרייא י', סך הכל קנ"ו - גימטרייא יוסף),



וליעול אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ודוד.

ליל שביעי -

ליעול דוד מלכא משיחא,

(דהכי סליק סכה במספר קטן, ס' גימטרייא ו', כ' גימטרייא ב', ה' גימטרייא ה', והכולל הרי י"ד, גימטרייא דוד),

וליעול אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן יוסף".

וביאור החשבון, כך הוא:

ליל ראשון, כנגד אברהם אע"ה -

אברהם, עולה בגימטריא 248,

וכשכותבים סוכה במילויה, סמ"ך ו"א"ו כ"ף ה"י, עולה גם כן בגימטריא 248.

ליל שני, כנגד יצחק אע"ה -

יצחק, עולה בגימטריא 208,

וכשכותבים סוכה בחילוף אותיות של א"ת ב"ש, הוא חפ"ל"ץ, שעולה בגימטריא גם כן 208.

ליל שלישי, כנגד יעקב אע"ה -

יעקב, עולה בגימטריא 182,

ו'סוכה', עולה בגימטריא 91. וממילא, ב' סוכות עולות בגימטריא גם כן 182.

ליל רביעי, כנגד משה רע"ה -

משה, עולה בגימטריא 345, עם ג' אותיות עולה 348,

וכשכותבים סוכה במילויה, סמ"ך ו"י"ו כ"ף ה"י, עולה בגימטריא 257. וכשנוסיף לזה מניין סוכה - שהוא 91, עולה הכל בגימטריא 348.

ליל חמישי, כנגד אהרן הכהן ע"ה -

אהרן, עם הכולל, עולה בגימטריא 257,

וכשכותבים סוכה במילויה, סמ"ך ו"י"ו כ"ף ה"י, עולה בגימטריא גם כן 257.

ליל שישי, כנגד יוסף הצדיק ע"ה -

יוסף, עולה בגימטריא 156,

וכשכותבים רק את מילוי אותיות סוכה, סמ"ך ו"ו" כ"ף ה"י, עולה גם כן בגימטריא 156.



"ליעול יעקב שלימא אבא קדישא,
(דהכי סליק שתי פעמים סוכ"ה, גימטריא יעק"ב),
וליעול אברהם יצחק משה אהרן יוסף ודוד",
וביאור דבריו הקדושים, כך הוא:
יעקב אע"ה, עולה בגימטריא 182,
ו-ב' פעמים המילה סוכה, עולות גם כן בגימטריא 182.
ולכאורה, שהדבר צריך ביאור:
מפני מה, קיבל יעקב אע"ה בחשבון זה, ב' פעמים מילת סוכה⁴⁹.
והנה, כתב⁵⁰ רבינו ה"טור" זיע"א:
"לפי שהמועדים נתקנו כנגד אבות ...
סוכות - כנגד יעקב, דכתיב⁵¹, 'וּלְמִקְנֵהוּ עֲשֵׂה סֹכֶת',"
ולכאורה, שהדבר צריך ביאור:
מפני מה, נתקן חג הסוכות, "בדווקא", כנגד יעקב אע"ה.

ליל שביעי, כנגד דוד הע"ה -

דוד, עולה בגימטריא 14,
וכשכותבים סכה בכתב חסר, עולה בגימטריא קטנה 13, עם הכולל - עולה גם כן בגימטריא 14.
⁴⁹ המעיין בהרחבת הדברים, וכפי שכתבנו בהערה הקודמת,
יראה, שגם משה רע"ה מקבל בחשבון זה ב' סוכות.
ברם, בזה אין הדבר קשה, מחמת שחשבון סוכה הראשון, הוא כנגד תורה שבכתב,
ואילו חשבון סוכה השני, הוא כנגד תורה שבעל פה.
ששניהם, ניתנו לנו על ידי משה רע"ה.
⁵⁰ או"ח, סי' תיז', הלכות "ראש חודש".
⁵¹ בראשית, לג' - טז'.



ובביאור העניין, שמעתי⁵² ממו"ר מורינו הגר"ש טולידאנו שליט"א, והוספתי בזה בסייעתא דשמיא נופך משלי, כדלהלן.

על הפסוק⁵³, "וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים, שְׁמֶךָ יַעֲקֹב - לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב, כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל", דרשו רבותינו ז"ל⁵⁴:

"לא שיעקר יעקב ממקומו,

אלא, ישראל עיקר, ויעקב טפל לו"⁵⁵.

⁵² יום ב', יט' בתשרי התשע"ח.

בשמחת בית השואבה שעל ידי בוגרי ישיבתינו הקדושה, בעיר בני ברק.

⁵³ בראשית, לה' - י'.

⁵⁴ ברכות, יב' ע"ב, יג' ע"א.

⁵⁵ על הפסוק (בראשית, יב' - ב'):

"וַאֲעֹשֶׂךָ לְגוֹי גְדוֹל, וְאַבְרָכְךָ, וְאַגְדְּלֶה שְׁמֶךָ, וְהָיָה בְרָכָה",

כתב רש"י הקדוש:

" וַאֲעֹשֶׂךָ לְגוֹי גְדוֹל" - זה שאומרים 'אלהי אברהם',

'וְאַבְרָכְךָ' - זהו שאומרים 'אלהי יצחק',

'וְאַגְדְּלֶה שְׁמֶךָ' - זהו שאומרים 'אלהי יעקב'."

ולכאורה, שהדבר צריך ביאור:

שכן, לפי מאמר הקב"ה ליעקב אע"ה (בראשית, לה' - י'), "וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים, שְׁמֶךָ יַעֲקֹב - לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב, כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל",

היה צריך לומר בתפילה "אלהי ישראל"?

וביארנו בזה (כך נוהגים לבאר בשם אדונינו הגר"א זיע"א, ולא מצאתיו):

שמניין תיבות "אלהי אברהם, אלהי יצחק, ואלהי יעקב", עולה כ"ו, שהוא כנגד שם הוי"ה ברוך הוא.

באופן, שאם היו אומרים "אלהי ישראל", כבר לא היה עולה המניין כך.

ולפי זה, מבואר הפסוק הראשון של הפטרת פרשת "לך - לך" (ישעיה, מ' - כז):

"למה תאמר יעקב, ותדבר ישראל, נסתרה דרכי מ'הנה, ומא'להי משפטי יעבור",

דהיינו, "למה תאמר יעקב"?



והנה, במהות שם "יעקב" אע"ה, מצינו בפסוק ⁵⁶, "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, יֹשֵׁב אֱהָלִים",

דהיינו, ששם זה, מורה על עניין "עסק התורה".

וכדרשתם של רבותינו ז"ל ⁵⁷, על הפסוק ⁵⁸, "וַיִּיקַח יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ":
"רבי יוחנן אמר, ממשנתו".

ועוד, שעל הפסוק ⁵⁹, "מִמָּה טָבוּ אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב", דרשו רבותינו ז"ל ⁶⁰:
"שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות".

ברם, במהות שם "ישראל", מצינו, שהוא מורה על המלכת הקב"ה, והוא מלשון
"שררת א-ל",

שכן, על הפסוק ⁶¹, "מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל", דרשו רבותינו ז"ל ⁶²:

"תדבר ישראל",

כלומר, שנאמר בתפילתינו "אלהי ישראל".

ועל זה משיב הנביא, "נסתרה דרכי מ-ה":

היינו, שעל ידי שנאמר כך, כבר לא יהיה מניין שם הוי"ה ברוך הוא.

והוא פירוש הפסוק (תהילים, קכד - א'), "לולִי יְהוָה שְׁהִי לְנוּ, יֹאמֶר נָא יִשְׂרָאֵל":

דהיינו, לולי שם הוי"ה ברוך הוא, היה צריך לומר שם "ישראל".

והוא פירוש הפסוק (בראשית, יז - ה'), "וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרָם, וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהם - כִּי אַבְרָם הָיָה
נִתְיָר":

שמכיוון שהגדיל הקב"ה את שמו של "אברם" ל"אברהם", לכן אומרים "אלהי יעקב".

והוא נפלא עד למאוד.

⁵⁶ בראשית, כה - כז'.

⁵⁷ "ילקוט שמעוני", "ויצא", רמז קכ'.

⁵⁸ בראשית, כח' - טז'.

⁵⁹ במדבר, כד' - ה'.

⁶⁰ סנהדרין, קה' ע"ב.



"לא תִשָּׂרָה שְׂכִינָה עֲלֵיהֶם".

ומבואר, שמכיוון שלא נתבטל שֵׁם "יעקב", אם כן, בתפקידו מונחים ב' עניינים:

א. עניין עסק התורה.

ב. עניין המלכת הקב"ה.

ומכיוון שכל מהות ה"ימים הנוראים", היא ⁶³, ב"כדי שתמליכוני עליכם",

וְהַמְלִכָה זו, תלויה יחד עם "עסק התורה",

לפיכך, נתקן "חג הסוכות", עבור יעקב אע"ה, שכן, שֵׁם יעקב מורה על "עסק התורה".

ומכיוון, ש"בחג נידונין על המים" ⁶⁴, ו"אין 'מים' אלא תורה" ⁶⁵,

מקבל יעקב אע"ה, בחשבונו זה ב' סוכות,

אחד, כנגד "עסק התורה". והשני, כנגד "המלכת הקב"ה".

ט. לאור כל זאת, נשכיל ונבין, את עניין "תלמידו" של בלעם הרשע.

שכן, שֵׁם "יעקב", וְשֵׁם "ישראל", מורים על תפקידו של בני ישראל,

"עסק התורה", ו"המלכת הקב"ה".

וכאשר האדם כופר בטובתו של חבירו, סופו שיכפור בטובתו של מקום ⁶⁶.

⁶¹ במדבר, כד' - ה'.

⁶² סנהדרין, קה' ע"ב.

⁶³ ראש השנה, טז' ע"א.

⁶⁴ ראש השנה, פ"א מ"ב.

⁶⁵ בבא קמא, פב' ע"א.

⁶⁶ דרשו רבותינו ז"ל (מדרש תנחומא, שמות, ה):

"אמר רבי אבין, משל, לְאָחַד שָׂרְגָם אִיקוּנִין שֶׁל דּוּכּוּס,

אמר הַמֶּלֶךְ, הִתִּיזוּ אֶת רֵאשׁוֹ עֲקָשׁוֹ, שֶׁלְמָחַר עוֹשֶׂה בִּי כָּךְ.

וְכָךְ פָּרְעָה, עֲקָשׁוֹ לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף,



ו"טובתו של חברי", ו"טובתו של מקום", מתבטאים באופן בלתי נפרד, בהכרת האדם בסיבת הווייתו בעולם⁶⁷.

למקרה הוא אומר (שמות, ה' - ב'), לא ידעתי את ה' ",
וכן הוא, בדברי רבינו בחיי זיע"א (שמות, א' - ח'):
"כל הכופר בטובתו של חברו, סופו שיכפור בטובתו של הקב"ה.
שהרי, כתיב (שמות, א' - ח'), 'אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף',
ובסוף אמר (שמות, ה' - ב'), 'לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה'.'
משל למה הדבר דומה -
לאדם שרגם איקונין של דוכוס,
אמר המלך, התיזו את ראשו, למחר עושה בי כן".
⁶⁷ לגבי ביאור מצוות "כיבוד אב ואם", כתב ב"ספר החינוך" (מצווה לג'):
"משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם, שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה,
ולא יהיה נבל ומנכר וכפוי טובה,
שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית, לפני אלהים ואנשים.
ושיתן אל ליבו, כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם,
ועל כן, באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הביאווה לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות
בקטנותו.
וכשיקבע זאת המידה בנפשו, יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא, שהוא סיבת כל אבותיו, עד
אדם הראשון,
ושהוציאו לאוויר העולם, וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת
ומשכלת,
שאלולי הנפש שחננו האל, יהיה כסוס כפרד אין הבין,
ויערוך במחשבתו, כמה וכמה ראוי לו להיזהר בעבודתו ברוך הוא".
והנה, על הפסוק (שמות כ' - יב'), "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ", כתב הרמב"ן זיע"א:
"הנה, השלים כל מה שאנו חייבין בדברי הבורא בעצמו ובכבודו.
וחזר לצוות אותנו בענייני הנבראים,
והתחיל מן האב, שהוא לתולדותיו, כעניין בורא משותף ביצירה,



וממילא, כאשר האדם כופר בטובתו של חבירו, הרי הוא מכריז ואומר, שאין מציאות תורה מן השמים.

וכמו כן, הוא משתמש בחכמה הא-לקית, שתפקידה "פֶּחַ מֶה", ב"כחוכא והתלולא",

שכן, הוא אינו אומר ⁶⁸, "מֶה גָּדְלוֹ מַעֲשֵׂי ה' ",

אלא, "מֶה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם" ⁶⁹, "לכס" - ולא "לי".

וממילא, זה הוא, עניין "תלמידו" של בלעם הרשע:

שכן, התלמיד ממשיך את דרכו של רבו, וכל מעשיו הם מעין בבואת רבו.

וכאשר הרב - בלעם, היפך את בחינת ה"פֶּחַ - מֶה", ל"כחוכא והתלולא",

אזי, הנוהג במעשיו, בסילוף דברי התורה הקדושה, ובמידות ותאוות רעות ומגונות -

הוא הוא, "תלמידו" הגדול ביותר עלי אדמות.

וממילא, נשכיל ונבין, היאך במאמרו של בלעם הרשע ⁷⁰, "מֶה טָבוֹ אֶהְלִיף וְעֵקֵב, מִשְׁפָּנְתִּיף יִשְׂרָאֵל", משמע, שנתכווין לקללם:

דִּהְנֶה, בהזכרתו את אותם ב' השמות, למדנו, שרצה להשמידם ולכלותם,

שכן, הוא ידע -

שללא שֵׁם "יעקב" וְשֵׁם "ישראל", אין מציאות כלל ועיקר, להווייתם של עם ישראל,

מחמת, שהקב"ה ברא את עולמו ב"פֶּחַ מֶה", המתבטא אך ורק בעסק התורה.

כי השם אבינו הראשון, והמוליד אבינו האחרון ...

שיודה בו שהוא אביו, ולא יעבדנו כבן לירשתו או לעניין אחר שיצפה ממנו" וכו'.

⁶⁸ תהילים, צב' - ו'.

⁶⁹ שמות, יב' - כו'.

⁷⁰ במדבר, כד' - ה'.



ל. לאור המתבאר, נשכיל ונבין, היאך הצליח בלעם להחטיא את עם ישראל, בעבודה זרה ובעריות של בעל פעור.

שכן, "עבודה זרה", הינה, "עבודה שהיא זרה לו לאדם" ⁷¹ - דבר שהאדם אינו מורגל בו, ו"אשת איש", אף היא אינה מורגלת לאדם זר, אלא, אך ורק למי שקידשה ⁷².

ו-ב' עניינם אלו, נעוצים בעניין ה"חכמה":

כי כאשר משתמש בהן האדם ב"טהרה", שהוא בחינת "פח מה", אזי, הוא אינו רועה בשדות זרים.

ברם, כאשר הוא משתמש בהן ל"כחוכא והתלולא", אזי, הותר לו הכל, כיוון שאז ⁷³, "מה העבדה הזאת לקם".

יתן ה' יתברך, שנוכה להדבק בתורתו וביראתו, בבחינת ⁷⁴, "מה גדלו מעשיך ה' ", ואזי, נזכה לאותם ב' סוכות, ב' בחינות, כיעקב אע"ה. אמן.

⁷¹ "ילקוט שמעוני", "שופטים", רמז עג'.

⁷² תלמוד ירושלמי, יבמות, פ"א ה"א.

⁷³ שמות, יב' - כו'.

⁷⁴ תהילים, צב' - ו'.

לזכרון עולם בהיכל ה'

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל
- משה מושי מקסים בן לילה תהילה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוני) בת גרסיה ע"ה
- חנה בת ליליאן ע"ה
- חנה אילוז בת פרוחה ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה